

Лекція 10. Рух капіталів та зарубіжних інвестицій у контексті зовнішньоекономічної політики

План лекції:

1. Економічна природа та сутність міжнародного руху капіталу.
2. Класифікація форм міжнародного руху капіталу: прямі та портфельні інвестиції.
3. Теоретичні основи міжнародного інвестування.
4. Мотивація та чинники переміщення капіталу між країнами.
5. Спільні підприємства та транснаціональні корпорації як суб'єкти інвестування.
6. Зовнішньоекономічна політика держави щодо регулювання руху капіталу.
7. Інвестиційний клімат та спеціальні правові режими (ВЕЗ, офшори).

1. Економічна природа та сутність міжнародного руху капіталу

Міжнародний рух капіталу — це процес переміщення капіталу між резидентами різних країн у грошовій або товарній формі з метою одержання прибутку або досягнення соціального ефекту,. Сутність цього явища полягає у вилученні частини національного капіталу з обігу однієї країни та включенні його у виробничий процес або фінансову систему інших держав.

У системі міжнародних економічних відносин рух капіталу є найбільш динамічною складовою, темпи зростання якої значно перевищують темпи росту міжнародної торгівлі та виробництва. Це призводить до посилення взаємозалежності національних економік та формування цілісного світового господарського простору.

2. Класифікація форм міжнародного руху капіталу

Міжнародний рух капіталу класифікують за кількома ключовими ознаками,:

- **За функціональним призначенням:** прямі інвестиції, портфельні інвестиції, міжнародні кредити та економічна допомога.

- **За формою власності:** державний капітал (урядові позики, кошти центральних банків) та приватний капітал (кошти фірм, банків, фондів).

- **За термінами:** короткостроковий (до 1 року) та середньо- і довгостроковий (понад 1 рік).

Прямі іноземні інвестиції (ПІІ / FDI)

Прямі інвестиції передбачають вкладення капіталу в реальні активи іншої країни з метою набуття тривалого економічного інтересу та забезпечення **реального контролю** над об'єктом,. Згідно з міжнародними стандартами (МВФ), інвестиція вважається прямою, якщо інвестор володіє не менш ніж **10%** капіталу підприємства; в Україні цей поріг закріплений законодавчо,.,

Портфельні інвестиції (ПІ / PI)

Портфельні інвестиції — це придбання іноземних фінансових активів (акцій, облігацій, деривативів) без мети контролю над діяльністю емітента. Головною мотивацією інвестора тут є отримання доходу у вигляді дивідендів чи відсотків та диверсифікація ризиків,. Портфельні інвестиції мають вищу ліквідність порівняно з прямими, але вони більш вразливі до спекулятивних коливань ринку.

3. Теоретичні основи міжнародного інвестування

Для пояснення природи іноземного інвестування в економічній науці виділяють кілька фундаментальних теорій—:

1. **Теорія конкурентних переваг:** компанія використовує свої унікальні активи (бренди, технології, патенти) для експансії на закордонні ринки.

2. **Теорія інтерналізації:** базується на концепції **трансакційних витрат**. Компанії вигідніше створювати власні закордонні підрозділи, якщо витрати на укладання та контроль угод із незалежними фірмами (франчайзинг, ліцензування) є занадто високими,.

3. **Еклектична теорія Даннінга (OLI-парадигма):** стверджує, що пряме інвестування доцільне лише за наявності трьох типів переваг:

O (Ownership) — переваги власності (технології, бренд).

L (Location) — переваги дислокації (дешеві ресурси в приймаючій країні).

I (Internalization) — переваги інтерналізації (контроль над внутрішніми процесами).

4. Мотивація та чинники переміщення капіталу

Причини, що спонукають суб'єктів до вивезення капіталу, поділяються на проактивні (прагнення вигод) та реактивні (відповідь на загрози).

Ключові чинники залучення капіталу,:

- **Надлишок капіталу** в країні-донорі та пошук вищої норми прибутку.
- **Ресурсна привабливість:** доступ до дешевої робочої сили, сировини та енергоносіїв у приймаючій країні.
- **Розширення ринків збуту:** подолання обмеженості внутрішнього ринку та наближення до іноземного споживача.
- **Політична стабільність:** капітал переміщується туди, де гарантований захист прав власності та існують податкові пільги.
- **Обхід бар'єрів:** організація виробництва всередині країни дозволяє «обійти» високі ввізні мита та квоти.

5. Спільні підприємства та транснаціональні корпорації

Транснаціональні корпорації (ТНК)

ТНК — це міжнародні підприємства, що об'єднують підрозділи у двох чи більше країнах та проводять єдину стратегію через центр прийняття рішень (материнську компанію). ТНК є «локомотивами» глобалізації, контролюючи близько 80% закордонних інвестицій у світі. Їхня діяльність часто призводить до «експорту» стандартів управління та новітніх технологій у країни-реципієнти.

Спільні підприємства (СП)

Спільне підприємство — це організаційно-правова форма поєднання зусиль партнерів з різних країн, де іноземні інвестиції в статутному капіталі становлять не менше **10%**. **Особливості СП,:**

- Спільне формування капіталу та майна.
- Спільне управління та розподіл прибутків і ризиків.
- Комплексне співробітництво (від розробок до збуту).

6. Зовнішньоекономічна політика держави щодо руху капіталу

Зовнішньоекономічна політика (ЗЕП) — це система принципів і методів державних органів, спрямованих на захист національних інтересів та інтеграцію економіки у світове господарство,.

Основні цілі ЗЕП України у сфері капіталів,,::

- Залучення іноземних інвестицій для модернізації виробництва.
- Забезпечення збалансованості платіжного балансу.
- Створення сприятливого інвестиційного клімату через лібералізацію законодавства.

Методи регулювання,:

- **Адміністративні:** реєстрація суб'єктів ЗЕД, ліцензування валютних операцій, встановлення спеціальних санкцій (індивідуальний режим ліцензування або тимчасове зупинення діяльності),.
- **Економічні:** податкові пільги для інвесторів, регулювання валютних курсів, страхування інвестиційних ризиків,.

7. Інвестиційний клімат та спеціальні правові режими

Інвестиційний клімат

Це сукупність політичних, правових та економічних умов, що визначають привабливість території для інвесторів. Для політики України пріоритетним є дерегулювання бізнесу, боротьба з корупцією та розбудова «електронного уряду».

Спеціальні економічні зони (СЕЗ) та території пріоритетного розвитку (ТПР)

Це обмежені райони з безмитним торговельним режимом та пільговим оподаткуванням, створені для залучення капіталу в пріоритетні галузі,. В Україні діють зони «Донецьк», «Азов», «Закарпаття», «Яворів» та інші,.

Офшорні зони

Це території, що надають іноземним компаніям значні податкові пільги за умови здійснення діяльності поза межами країни реєстрації. Офшори використовуються для мінімізації податків та захисту капіталу від експропріації, проте часто стають інструментом для відмивання доходів,.

Міжнародний рух капіталу є ключовим інструментом сучасної глобалізації. Успішна зовнішньоекономічна політика держави повинна

балансувати між стимулюванням припливу іноземних інвестицій та захистом національного економічного суверенітету. Для України стратегічним завданням залишається перехід від сировинної моделі до інноваційно-орієнтованого інвестування через створення спільних підприємств та залучення ТНК у високотехнологічні галузі